

MIT VÉDENEK A NYELVI JOGOK? A NEMZETKÖZI NORMÁK ÉS VÉGREHAJTÁSUK HATÉKONYSÁGÁNAK ELVI KÉRDÉSEI

WHAT ARE LINGUISTIC RIGHTS PROTECTING? THEORETICAL QUESTIONS OF THE EFFECTIVENESS OF INTERNATIONAL NORMS AND THEIR IMPLEMENTATION

Fiala-Butora János

tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest
Fiala-Butora.Janos@tk.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A nemzetközi kisebbségvédelmi egyezményeket a jogi szakirodalomban számos kritika éri nem túl hatékony végrehajtásuk miatt. Ez a tanulmány amellett érvel, hogy ezek az egyezmények hatékonyabb végrehajtás esetében sem nyújtanak kellő védelmet a nyelvi jogoknak. A nem kellően átlátható monitorozási rendszer elfedi a nemzetközi jogi normák valódi tartalmát. Ezt feltárva számos példáját találjuk annak, hogy a kisebbségvédelmi mechanizmusok súlyos jog-sértéseket legitimizálnak. Az egyezmények által szabályozott társadalmi viszonyok szűk köre, illetve a nyelvi „jogok” tartalma lehetőséget ad az államoknak a nyelvi egyenlőség követelményének megkerülésére. A tudomány feladata a valós helyzet feltárása, a nemzetközi rendszer alacsony hatékonyságának bizonyítása, az alternatívák elméleti megalapozása és ezek gyakorlatba való átültetésének támogatása.

ABSTRACT

International minority treaties have been widely criticized in the legal literature for their ineffective implementation. This study argues that these treaties do not provide adequate protection to language rights even if they are more effectively implemented. The lack of transparency in the monitoring system obscures the true substance of international legal norms. By uncovering their substance we can find many examples of minority protection mechanisms legitimizing serious violations. The narrow range of social relations governed by the treaties and the content of linguistic ‘rights’ allow states to circumvent the requirement of linguistic equality. The task of science is to uncover the real situation, to prove the low efficiency of the international system, to provide a theoretical basis for alternatives, and to support their implementation in practice.

Kulcsszavak: nyelvi jogok, kisebbségi jogok, nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer, Keretegyezmény, Szlovákia

Keywords: linguistic rights, minority rights, international minority protection system, Framework Convention, Slovakia

BEVEZETÉS

A nemzeti kisebbségek jogainak védelme a nemzetközi jogban főként a kisebbségvédelmi egyezmények révén valósul meg. A kisebbségvédelmi rendszert számos kritika éri, amiért nem kellő hatékonysággal védi a nyelvi jogokat (Alfredsson, 2000; Paz, 2013, 157.; Fiala-Butora, 2019, 14.). A kifogások leginkább az egyezmények gyenge nemzetközi felügyeletére és hazai végrehajtására irányulnak. Ebben a tanulmányban amellet érvelek, hogy a kisebbségvédelmi rendszer ennél sokkal súlyosabb hiányosságokkal is küzd.

A nem kellően átlátható monitorozási folyamat következtében az egyezményeket felügyelő nemzetközi szervezetek olyan jogsértéseket legitimizálnak, amelyek az egyezményekben lefektetett elveket súlyosan sértik. Ezeken az interpretációs megoldásokon túlmenően a kisebbségvédelmi rendszer olyan rendszerszintű dogmatikai problémákkal küzd, amelyek megkérdőjelezzik, hogy egyáltalán alkalmas-e a nemzeti kisebbségek helyzetének méltányos kezelésére.

A kisebbségvédelmi rendszer legfontosabb egyezménye az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Keretegyezménye (Keretegyezmény), amely az egyetlen kötelező érvényű emberi jogi kisebbségvédelmi egyezmény. A Keretegyezmény monitorozási szerve, a Tanácsadó Bizottság Szlovákiával kapcsolatos állásfoglalásait fogom példaként felhasználni a gyakorlati problémák bemutatására. Ezek után a Keretegyezmény nyújtotta jogvédelem elvi problémáit elemzem. Végezetül felvázolok néhány lehetséges utat a jelenlegi helyzet javítására, amelyben a magyar tudomány komoly szerepet játszhat.

KISEBBSÉGI JOGOK A GYAKORLATBAN – A KERETEGYEZMÉNY ALKALMAZÁSA SZLOVÁKIÁBAN

A Keretegyezmény normái elvi szinten védik a kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogait. Ezek interpretálása során a Tanácsadó Bizottság olyan ajánlásokat fogalmaz meg, amelyek a jogokat bővíteni igyekeznek. A monitorozási folyamat átláthatatlansága miatt azonban nem derül ki, hogy ezek az elvi normák milyen konkrét helyzetben, milyen sérelemre vagy jogi problémára válaszol születtek. Ezt csak a vizsgált helyzet alapos feltárásával lehetne megállapítani, ami

az esetek többségében lehetetlen, hiszen a Tanácsadó Bizottság által vizsgált dokumentumok, az állam jelentését leszámítva, nem nyilvánosak.

Szlovákia esetében azonban nyilvánosak azok az árnyékjelentések, amelyek konkrét példákkal és bizonyítékokkal dokumentálják, hogyan sérülnek az országban a magyar kisebbség nyelvi jogai. Ezekkel összehasonlítva a Tanácsadó Bizottság állásfoglalásait, a kép sokkal lehangolóbb. A bizottság sokszor a legabszurdabb jogsértések felett is szemet huny. Az alábbiakban erre hozok fel néhány példát.

Hivatali nyelvhasználat

A hivatali nyelvhasználat kapcsán a legélesebb vitákat a nyelvi küszöb kérdése váltotta ki (Fiala-Butora, 2012, 2013). Teljesen elsikkad emellett az igazán lényeges kérdés: az állam egyáltalán nem biztosít, és nem is köteles biztosítani magyarul értő közalkalmazottakat. A hivatalnokok nyelvi készségei szempontjából árulkodó az a rozsnyói példa, amikor a városi hivatal kulturális osztályára a magyar kultúráért felelős előadót kerestek. A város feltételként szabta meg a magyar nyelv ismeretét (Kerekasztal, 2019, 119.). Ez azonnal országos felzúdulást keltett, és diszkriminációként értékelte a közvélemény, aminek hatására a város eltekintett a feltételtől. A Tanácsadó Bizottság nem tartotta aggályosnak azt, hogy a magyar kultúráért felelős hivatalnok esetében sem képes az állam előírni a magyar nyelv ismeretét.

Ellenkező esetre példa az, amikor a Szlovák Posta pozsonyi részlege belső utasításban tiltotta meg az alkalmazottainak azt, hogy egymás között magyarul beszéljenek (Kerekasztal, 2014, 147.). A Szlovák Államvasutak pedig egyenesen belső szabályzatában teszi kötelezővé alkalmazottainak a szlovák nyelv használatát (Železnice Slovenskej republiky, 2019, 12(4)). A Tanácsadó Bizottság nem találta ezeket az eseteket a Keretegyezménybe ütközőnek (Fiala-Butora, 2021, 53.).

Köztéri feliratok

Bár a Keretegyezmény elvileg megköveteli, hogy a kisebbségek által lakott területen a köztéri feliratok kétnyelvűek legyenek, a gyakorlatban szemet huny a csak többségi nyelvű feliratok felett. A községtáblák például a törvény szerint Szlovákiában is kétnyelvűek kell hogy legyenek, de a valóságban sokszor hiányoznak (Kerekasztal, 2014, 151.). A hivatalok nevei kétnyelvűek, de sokszor hibásan fordítják le őket (Kerekasztal, 2014, 161.). A Tanácsadó Bizottság ezeket a problémákat nem kérte számon Szlovákián – vagyis elfogadta az állam álláspontját (Fiala-Butora, 2017, 58.).

Ennek legszembetűnőbb példája a vasúti táblák esete. A Kisebbségi nyelvhasználati törvény 2011-es módosítása §4(3) megengedte, hogy a kétnyelvű községek a vasútállomásokat is magyar felirattal lássák el. Ez azonban a gyakorlatban nem volt lehetséges a Vasúti törvény ennek ellentmondó rendelkezése miatt (Vas-

úti törvény, 2009). A magyar kisebbség képviselői számos alkalommal kérték a kormányt a helyzet rendezésére, de az minden javaslatot elutasított, és a magyar vasúti táblák nem kerültek ki. Ennek ellenére a Tanácsadó Bizottság megdicsérte Szlovákiát azért, hogy lehetőség van a kétnyelvű vasúti táblákra, és amiért az ország lépéseket tesz e rendelkezés végrehajtására (Tanácsadó Bizottság, 2014, 57.).

Egészségügy

A nyelvtörvények elvi szinten lehetővé teszik, hogy egy magyar páciens magyarul beszéljen az orvossal. Azonban nem biztosítanak magyarul beszélő személyzetet, és azt is lehetővé teszik, hogy a magyarul beszélő egészségügyi dolgozónak a kórház vezetősége megtiltsa, hogy a betegekhez magyarul szóljanak. Arra is volt példa, hogy az érsekújvári kórházban egy orvos azért utasította el egy beteg sürgősségi ellátását, mert az az orvos megítélése szerint nem beszélt elég jól szlovákul – pedig a beteg párja tolmácsként rendelkezésre állt (Kerekasztal, 2014, 139.). A Tanácsadó Bizottság tudott ezekről a problémákról, ám nem észlelte a Keretegyezmény megsértését (Fiala-Butora, 2017, 58.).

Büntetések

A Tanácsadó Bizottság megdicsérte Szlovákiát, amiért a 2011-es törvénymódosítás után már csak nagyon szűk körben, a közigazgatási szervek vonatkozásában van lehetőség büntetések kiszabására (Tanácsadó Bizottság, 2014, 5.). Ez azonban téves állítás. A Tanácsadó Bizottságnak tudomása volt arról, hogy megbüntettek egy szlovák újságot egy magyar hirdetésért (ami a gyakorlatban magyar–szlovák kétnyelvűt jelent a fordítási/feliratozási kötelezettség miatt), két magyar regionális TV-t pedig magyar hirdetésekért, illetve két magyarul elhangzó mondatért (Kerekasztal, 2014, 199.), és büntetéssel fenyegették meg a komáromi városházát is a helyi turisztikai táblák háromnyelvű felirattal való ellátásáért (Kerekasztal, 2014, 179.).

Hasonló példák sorát lehetne felsorolni, de ennyiből is nyilvánvaló, hogy a Keretegyezmény gyenge pontja nem egyszerűen a nem hatékony végrehajtás. A Tanácsadó Bizottság értelmező munkája során a Keretegyezmény normái által nyújtott jogvédelmet rendkívül alacsony szintre süllyesztette.

ELVI PROBLÉMÁK

A fentebb említett problémák a nemzetközi kisebbségvédelmi normák végrehajtásával kapcsolatosak, a Keretegyezmény értelmezéséből és alkalmazásából erednek. A továbbiakban azt vizsgálom, hogy az egyezmény más, a kisebbségi jogok szempontjából kedvezőbb értelmezése milyen eredményre vezetne. Ez fon-

tos annak megállapításához, hogy a jelenlegi kisebbségvédelmi rendszer keretein belül a kisebbségi jogok milyen szintű védelme képzelhető el.

Véleményem szerint alapvetően két problémahalmazt érdemes kiemelni: a „nyelvi jog” mint fogalmi keret és a nyelvhasználat szempontjából releváns társadalmi viszonyok kérdését.

A „nyelvi jog” tartalma

A kisebbségvédelmi egyezmények a nyelvi jogokat formális kategóriaként használják. A polgárnak joga van használni az anyanyelvét a hivatali eljárásban vagy az orvosnál, vagy joga van az adott nyelven megjelenő feliratokhoz. Az egyezmények értelmezésében azonban komoly zavart okoz, hogy a „jog” kétértelmű fogalom. Ahogy az a jogelméletből ismert (Berlin, 1958), ha X-nek joga van Y-ra, az jelentheti azt, hogy X-et senki nem korlátozhatja abban, hogy megtegye Y-t; és jelentheti azt is, hogy valaki köteles biztosítani, hogy X megtehesse Y-t. Ha például X-nek joga van egy adott teremben dohányozni, ez annyit jelent, hogy ezt senki nem tilthatja meg neki; de nem is köteles senki például cigarettát biztosítani X-nek. Ha azonban X-nek joga van egy adott helyzetben iskolai oktatást vagy egészségügyi ellátást igénybe venni, ez alatt azt értjük, hogy valakinek (az államnak vagy közvetve más közfeladatot ellátó szervnek) kötelessége ezeket biztosítani számára. Mind a két esetben a „jog” kifejezést használjuk (angolul: right), de eltérő tartalommal.

A nyelvi jogok kiváló példája egy olyan jogterületnek, ahol a „jog” kifejezés mindkét tartalma megjelenik. A szlovákiai nyelvtörvény alapján egy magyar személynek bizonyos körülmények között joga van magyarul beszélni a hivatalnokkal, de ez mindössze annyit jelent, hogy az adott helyzetben ez nem tilos, más ebben őt nem korlátozhatja. Nem következik belőle, hogy a hivatalnok köteles lenne vele ezen a nyelven társalogni. Ellentétben ezzel, a finn nyelvtörvény alapján, ha egy állampolgárnak egy adott helyzetben joga van a svéd nyelvet használni a hivatalban, ez azt jelenti, hogy ő jogosult azon a nyelven szolgáltatást kapni, tehát svédül beszélő hivatalnokkal beszélni (Finnish Language Act, 2003, 10(1)). A finn nyelvtörvény azt szabályozza, ki és milyen szintű nyelvi jogokat köteles biztosítani a polgároknak, és külön törvény szabályozza a közalkalmazottak nyelvi kompetenciáit, ezek ellenőrzését (Finnish Act, 2003).

A nemzetközi egyezményekben a „jog” kettős tartalma menthetetlenül összekeveredik, és „jog” alatt sokszor az első, formális megközelítés jelenik meg az értelmezésben. Különösen igaz ez a Keretegyezményre, amely több bizonytalan normatív tartalmú „jogra” való hivatkozást tartalmaz. Ez, az eredetileg a Keretegyezmény megszövegezéséből eredő probléma megfelelő értelmezéssel talán kezelhető lett volna, azonban a kialakult gyakorlat következtében annyira általánossá vált, hogy a Keretegyezmény keretei között meghaladhatatlannak látszik.

Ha tisztázni szeretnénk a „jog” kifejezés kétféle értelmét, és tartalmat adni nekik, ami a nyelvi jogok gyakorlati érvényesítése szempontjából elengedhetetlen, a kisebbségvédelmi egyezményeken túli megoldások után kell néznünk.

A szabályozott társadalmi viszonyok köre

A kisebbségvédelmi egyezmények nyelvi jogainak címzettjei általában a kisebbségi nyelvet használó személyek. A normák az ilyen személyek és az állam viszonyát szabályozzák. Megszabják például, mikor jogosult a személy anyanyelvén használni a települése nevét. Ezzel kijelölik az adott jog kereteit.

A nyelvhasználatra, az adott nyelv választására azonban sok más társadalmi viszony is hat. Hatást fejtenek ki például a többségi nyelvet használók. Szlovákiában például az állam a törvény által lehetővé teszi, hogy a buszmegállók nevei kisebbségi nyelven is fel legyenek tüntetve, de az erről való döntést a busztársaság kezébe utalja (Kisebbségi nyelvhasználati törvény, 184/1999 sz. tv. §4(3)). Adott esetben a busztársaság szlovák nyelvű vezetője fog dönteni arról, hogy a magyar lakosok élhetnek-e nyelvi jogukkal, a buszmegálló magyar nyelvű megjelölésével.

A kisebbségi nyelvi jogok érvényesítését az állam azzal is gátolhatja, ahogy a többségi beszélőkre hat. Szlovákiában például az állam nem teszi lehetővé, hogy a szlovák anyanyelvű személyek szervezett formában elsajátíthassák a magyar nyelvet (Kerekasztal, 2019, 172.). Ezzel kizárja őket a magyar nyelvű kultúra fogyasztói közül. Egy magyar rendezvény vagy kiadvány eleve szűkebb célcsoportot célozhat csak meg, mert az iránta esetleg érdeklődő szlovák személyek sem képesek azt élvezni. A szűkebb célcsoport szűkíti az adott kulturális termékek kínálatát a magyar anyanyelvű személyek számára is. A hangsúly nem a tényleges nyelvismereti arányokon van, hanem az elvi kérdésen: pusztán azzal, hogy az állam a szlovák lakosok magyar nyelvi kompetenciáját befolyásolja (amire számos lehetősége van, a teljes kétnyelvűség elérésén át az aszimmetrikus nyelvi izolációig), befolyásolni tudja azt, hogy a magyar lakosok milyen kulturális javakhoz tudnak hozzáférni anyanyelvükön. Ez ráadásul túlmutat a szűken vett kulturális javakon, bármilyen szolgáltatás vagy termék nyelvi aspektusaiban szerepet kap a célközönség nyelvi kompetenciája; ez határozza meg, hogy egy adott nyelven érdemes-e nyújtani a terméket vagy szolgáltatást.

Végezetül a kisebbségi csoporthoz tartozó személyek egymás nyelvi lehetőségeit is befolyásolják. Ha például egy magyar nyelvű iskolai osztály indításához 8 gyermekre van szükség, és az adott településen az adott korosztályban 11 magyar anyanyelvű gyermek van, akkor 4 gyermek szülei megakadályozhatják, hogy a maradék 7 gyermek is élni tudjon az anyanyelvi oktatáshoz való jogával. Ha 4 gyermeket a szülei szlovák iskolába iratnak, nem nyílik magyar osztály. Hasonló példákat felhozhatunk általában minden szolgáltatással kapcsolatban,

ismét a kereslet szerepére mutatva rá: ha a magyar lakosok egy része nem olvas magyar újságot, ezzel a többi magyar nyelvű lakos lehetőségét is szűkíti a magyar újsághoz való hozzájutásban. Az állam itt úgy tudja a jogtudatosabb személyek nyelvhasználati lehetőségeit szűkíteni, hogy másokra hat, ne éljenek nyelvi jogaikkal. Jó példa az a szlovák gyakorlat is, ahogy a nyelvi jogok egy részének végrehajtását az önkormányzatokra bízta a nyelvtörvény: mivel például a községi rendeletek kétnyelvű kiadása többletmunkával és többletkiadással jár, sokszor a magyar többségű önkormányzatok sem élnek ezzel a lehetőséggel (Kisebbségi nyelvhasználati törvény, 184/1999 sz. tv., §3(4)). Van magyar lakos, aki szerint szükség van erre, más fontosabbnak tartja a költség-, illetve munkamegtakarítást. Az utóbbiak az előbbieket nyelvhasználati lehetőségeit korlátozzák.

A fenti példák mindegyikének közös jellemzője, hogy az állam a tágon értelmezett nyelvpolitikája által befolyásolni tudja a megjelölt társadalmi csoportok viselkedését. Úgy csoportosíthat döntési jogköröket és ösztönzőket, hogy a nyelvi jogok szűkítését éri el, annak ellenére, hogy nem nyúl közvetlen tiltásokhoz: más személyek lesznek a korlátozások végrehajtói, közvetve vagy közvetlenül. Ezért ezeknek a társadalmi viszonyoknak a megértése, és ezek befolyásolása a nyelvi jogok érvényesülésének fontos terepe.

A nemzetközi egyezményeket értelmező szervek, különösen a Tanácsadó Bizottság, viszont nem kellőképpen veszik figyelembe ezeket az egyéb társadalmi viszonyokat. Vizsgálódásuk tárgya jellemzően az állam és a kisebbségi nyelvet beszélő személy viszonya. Ez viszont tág lehetőséget biztosít az államnak arra, hogy közvetlen tiltásokon alapuló restriktív politikáját más, burkolt eszközökkel folytassa. Így látszólag megfelel a kisebbségvédelmi egyezményeknek, amelyek nem veszik figyelembe az állam más szereplőkre kifejtett hatását.

A TUDOMÁNY SZEREPE AZ ALTERNATÍVÁK KERESÉSÉBEN

A fenti elvi problémák kijelölik a Keretegyezmény által biztosítható jogok felső határát. Ha sikerülne is a gyakorlati problémákat meghaladni, a Keretegyezmény akkor sem lenne képes nyelvi alapú érdemi egyenlőséget biztosítani a fenti okokból. Ez önmagában nem ok a kisebbségvédelmi rendszer elvetésére: a jelenlegi keretek is kiaknázatlanok, és ha van lehetőség a Keretegyezményt a helyzet javítására használni, akkor azzal élni kell.

Nem világos, van-e a jelenlegi kisebbségvédelmi rendszernek alternatívája. Tetszetősnek hangzik az általános emberi jogi megközelítésre alapozott nyelvszabadságra épülő érvelés, de ennek súlyos korlátja, hogy az általános emberi jogi egyezmények még annyi nyelvi jogot sem biztosítanak, mint a kisebbségvédelmi egyezmények, és a legutóbbi fejlemények nem túl biztatóak (A Július Pereszleynyi-ügy, 2021).

Az általános, egyenlőségen alapuló érvrendszernek lehet szerepe egy új nyelvi jogi rendszer megalapozásában. Ebben komoly szerepet játszhat a tudomány is. Az első fontos feladatnak a jelenlegi kisebbségvédelmi rendszer hibáinak és korlátainak feltárását tartom. Bár magyar nyelven elég sok leírás érhető el a gyakorlati nyelvi problémákról, hiszen a kisebbségi helyzetben lévő magyarok európai mértékben is kimagaslóan jelentős csoportot alkotnak, a kisebbségvédelmi rendszerről szóló nemzetközi diskurzusban ezek nem jelennek meg. Az angol nyelvű irodalmat továbbra is a kisebbségvédelmi normák formális, dogmatikai elemzése jellemzi. A magyar kutatók számára ez fontos feladat és egyben nagy lehetőség is. Pusztán a nyelvismeret miatt (amely lehetővé teszi a legrelevánsabb empirikus példákhoz való hozzáférést) kiváló helyzetben vannak úttörő kutatások elvégzésére és az egész tudományterület átalakítására. Amíg a jelenlegi kisebbségvédelmi rendszer nem kap érdemi kritikát a nemzetközi tudományos közegben, addig átalakítása vagy leváltása merő ábránd.

A másik nagy feladat a nyelvi jogok elméleti megalapozása. Ahogy a fenti rövid elemzés is mutatja, a hagyományos jogdogmatikai megközelítés itt saját korlátaiba ütközik. Annak vizsgálata, hogy a jog milyen hatást fejt ki a nyelvhasználatra, más módszerek és más tudományterületek alkalmazását kívánja meg. Leginkább szociológiai és nyelvészeti (vagy jogszociológiai) módszerekkel vizsgálható, hogy a nyelvhasználat hogyan alakul, mi befolyásolja egy adott társadalmi helyzetben – például a szociolingvisztikai nyelvi menedzsment megközelítésével. Ezeknek a módszereknek a jogtudományban való alkalmazása adhat választ arra a kérdésre, mi a szerepe a szabályozásnak a nyelvhasználat befolyásolásában. Az alapvető normatív kérdés az, hogy egy adott cél milyen szabályozással, és milyen szabályozáson kívüli eszközökkel érhető el. A fent említett tudományterületeken túl a jogtudományon belül a kritikai jogi iskola (Critical Legal Studies) és a New Haven-i Nemzetközi Jogi Iskola (New Haven School of International Law) módszerei tűnnek ígéretesnek ezen a téren, de annyira bonyolult kérdéssről van szó, hogy általánosságban nem is lehet meghatározni a kutatási irányokat. Bármilyen empirikus módszertan juthat hasznos eredményekre.

Végezetül, a harmadik fontos kérdés az eredmények gyakorlatba való átültetése. Az elméleti eredményeknek törvényjavaslatok és akár nemzetközi egyezményekre tett javaslatok formájában is napvilágot kell látniuk. Ezek a lépések párhuzamosan is haladhatnak, nem kell a tökéletes megoldásra várni, hiszen a jogtudomány sokszor az elkövetett hibák tapasztalatainak feldolgozásával tud előre lépni, és megalapozni újabb jogalkotási lépéseket. A múltban is volt példa arra, hogy a nyelvszabadság elméleti megalapozása és egy arra épülő törvényjavaslat egymástól függetlenül, egy időben jelentek meg. Ezen a téren szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy Szlovákiában már megjelent egy törvénytervezet, amely a nyelvi egyenlőséget teszi meg a szabályozás alapjául (Nyelvtör-

vény-javaslat, 2021), és idén várható egy következő hasonló tervezet beterjesztése, amely az e tanulmány alapjául szolgáló kutatásra épít.

A tanulmány az NKFIH 124806, 124804 és 134962 számú projekt keretében, PD- és FK-pályázati program finanszírozásában a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással készült.

JOGI HIVATKOZÁSOK

- Finnish Act (2003): Finnish Act on the Knowledge of Languages Required of Personnel in Public Bodies 424/2003, <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20030424.pdf>
- Finnish Language Act (2003): 423/2003, https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_isn=69099&p_lang=
- A Július Pereszlényi-ügy (2021): Július Pereszlényi – Servis TV-video c. Szlovákia, Emberi Jogok Európai Bírósága, 25175/15 sz. 2021. május 24-i döntés
- Kerekasztal (2014): *Roundtable of Hungarians in Slovakia. Written Comments on the Fourth Report submitted by the Slovak Republic on the Implementation of the Framework Convention, Somorja, 30 July 2014.* <https://zdocs.hu/doc/a-szlovakiai-magyarok-kerekasztalanak-angol-nyelv-arnyekjelentese-01rkyg75xe6g>
- Kerekasztal (2019): *Roundtable of Hungarians in Slovakia. Written Comments on the Fifth Report submitted by the Slovak Republic on the Implementation of the Framework Convention, Somorja, 15 June 2019.*
- Kisebbségi nyelvhasználati törvény (1999): *Zákon č. 1999/184 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín.* https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1999/184/vyhlasene_znenie.html
- Nyelvtörvény-javaslat (2021): Törvényjavaslat a Szlovák Köztársaság hivatalos nyelveiről (nyelvtörvény). Pro Civis polgári társulás
- Tanácsadó Bizottság (2014): *Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (2014), Fourth Opinion on the Slovak Republic*, ACFC/OP/IV(2014)004, 3 December 2014. <https://uprdoc.ohchr.org/uprweb/downloadfile.aspx?filename=5951&file=Annexe6>
- Vasúti törvény (2009): *Zákon č. 513/2009 Z. z. o dráhach.* <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2009-513>
- Železnice Slovenskej republiky (2019): Pracovný poriadok, No. 2000/2008-O 510, 1 January 2019.

IRODALOM

- Alfredsson, G. (2000): A Frame an Incomplete Painting: Comparison of the Framework Convention for the Protection of National Minorities with International Standards and Monitoring Procedures. *International Journal on Minority and Group Rights*, 7, 291–304.
- Berlin, I. (1958): *Two Concepts of Liberty*. Cambridge: Cambridge University Press
- Fiala-Butora J. (2012): A szlovák nyelvhasználati szabályozás elemzése Szlovákia nemzetközi kötelezettségvállalásainak tükrében. In: Tóth K. (szerk.): *Nyelvi Jogok*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 71–105.

- Fiala-Butora J. (2013): A magyar nyelv jogi helyzete Szlovákiában. In: Eplényi K. – Kántor Z. (szerk.): *Térvesztés és határtalanítás*. Budapest: Nemzetpolitikai Kutatóintézet, 144–171. <https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/02/Tervesztes-es-hatartalanitas-7.pdf>
- Fiala-Butora J. (2017): A Kisebbségvédelmi Keretegyezmény és az Európai Nyelvi Karta végrehajtása: egységes standard vagy szétfejlődés? *Kisebbségi Szemle*, 2, 3, 57–69. https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/NPKI_folyoiratok/kisebbségi_szemle/2017_03/ksz201703_7.Fiala.pdf
- Fiala-Butora J. (2019): Az európai kisebbségvédelmi rendszer: rendszerszintű problémák és be nem váltott remények. *Fundamentum*, 23, 1–2, 14–23. <http://real.mtak.hu/105484/>
- Fiala-Butora J. (2021): Jazykový manažment v tieni jazykových zákonov. *Jazykovedný časopis*, 72, 1, 48–68.
- Paz, M. (2013): The Failed Promise of Language Rights: A Critique of the International Language Rights Regime. *Harvard International Law Journal*, 54, 1, 157–218. <https://harvardilj.org/wp-content/uploads/sites/15/2013/03/HLI105.pdf>